

KUNST OF ARCHITECTUUR?

Kunst of architectuur

Ante Timmermans en de kunst van het niet doen

In 2013, in een interview met Hilde Van Canneyt, liet beeldend kunstenaar Ante Timmermans zich ontvallen dat wanneer hij een tweede kans zou krijgen, hij liever danser zou zijn. Wat hij meteen ook relativeerde: "Maar misschien zie ik daar ook weer een soort van ideaal in. Ik kan enorm jaloers zijn op muzikanten of dansers. Ik heb zo het gevoel dat ze een meer directe emotionele vrijheid hebben, waar ik als beeldend kunstenaar nog steeds naar op zoek ben. Maar ik was eens op een feestje met voornamelijk professionele dansers en toen ik die allemaal 'hun ingestudeerde dans' zag doen op de 'vrije dansvloer', was ik toch blij dat ik geen professionele danser was. Het leek wel of die allemaal in een soort (dans)patroon zaten waar ze precies niet meer uitgeraken (sic). En ergens was het ook wel een combinatie van een danswedstrijd met een paringsdans, zeer concurrentieel."

"Ik ben de voorbije periode met een aantal samenwerkingsprojecten bezig geweest omdat ik vond dat ik nogal 'solitude' bezig was en ik wilde dat opentrekken. Toch ben ik er van teruggekomen omdat ik er blijkbaar niet helemaal mijn weg in vind. Hoe fantastisch de samenwerking ook is, en de drive en het optimisme die ik vind en van andere mensen krijg ... toch ben ik nu terug zeer blij en opgelucht dat ik weer alleen mag en kan en moet werken. Dus als ik incarneer, zou ik toch een ander mens moeten zijn om iets anders te willen doen ..."

"En als ik alleen op het atelier zit en goed aan het werken ben, ben ik ondanks het wroeten toch ook vaak aan het dansen. (lacht)"¹

Timmermans maakte het jaar voordien deel uit van een tijdelijke associatie tussen Architecture Workroom Brussels, designer Joost Grootens, GRAU, architects de vylder vinck taillieu, ofte 'kortweg' AWJGGRAUaDVVTAT.

Het team concipieerde voor het Belgisch paviljoen op de Internationale Architectuur Biënnale in Venetië 2012 de dynamische tentoonstelling 'The Ambition of the Territory'. Met ontwerpend onderzoek pleitten ze voor een reconversie van het verstedelijkte territorium en probeerden ze ook strategieën te ontwikkelen om het landschap in Vlaanderen stap voor stap te hervormen zonder verdere verspilling van ruimte. Ante Timmermans selecteerde voor deze expo eigen grafisch werk dat hij confronteerde met de resultaten van het ontwerpend onderzoek. Later toonde hij deze tekeningen in het Atelier van de Vlaams Bouwmeester in Brussel als een 'work in progress'. De combinatie van woorden en beelden zag hij als een denkkader, waarbij de intense interactie tussen woorden en tekeningen de positie van het individu belichtte die zijn leefwereld ziet verschuiven door culturele, sociale en economische veranderingen. Door elementen uit dat typische Vlaamse landschap te isoleren en te combineren vertaalde Timmermans de maatschappelijke vervreemding in een soort mentale cartografie.

In de tentoonstelling 'The Ambition of the Territory' behield Ante Timmermans in zekere mate zijn autonomie en een kritische afstand ten aanzien van het ontwerpend onderzoek van de architecten.

Schoolarchitectuur

Die autonomie stelde hij nog veiliger in zijn kunstintegratieproject in Erpe-Mere, voor de nieuwe basisschool voor autistische kinderen, naar een ontwerp van Bart Dehaene en Sileghem en Partners, Architecten en Ingenieurs.

Voor de nieuwe school gingen de oude paviljoengebouwen tegen de vlakte. Timmermans ijerde voor het behoud van één van die paviljoenklassen.

De vraag is of het Timmermans te doen was om de karakteristieke architectuur van dat

Ante Timmermans, kunstintegratie in de basisschool van Erpe-mere, project van architectenbureau Bart Dehaene met Sileghem & Partners © foto Filip Dujardin

paviljoen. Een architectuur die door haar aandienlijke eenvoud en simplisme de mentaliteit van een vervlogen (onschuldige) tijd lijkt vast houden. Of wou Timmermans de hand leggen op deze architectuur die naakt en zonder enige behaagzucht het fenomeen 'instituut school' belichaamt? Raakte Timmermans net als architect Wim Cuyvers geïnteresseerd door deze schoolarchitectuur van weleer die niet loochent een disciplineringsmachine te zijn maar franjeloos, zonder opsmuk en zonder enige vorm van Disneyficatie 'school' wil zijn?

Door één paviljoenklas te redden van de sloop schenkt Ante Timmermans de school een vrijplaats. Want deze klas heeft eigenlijk geen functie meer in het nieuwe organigram van de school. Juist doordat de klas geen functie meer heeft, openen er zich mogelijkheden en perspectieven.

Terwijl Timmermans voor de tentoonstelling 'The Ambition of the Territory' het veranderende territorium van Vlaanderen in kaart bracht en ontwikkelde tot een denkkader, schiep hij met het behoud van die ene oude schoolklas ruimte voor de leegte en de verbeelding. Maar meer nog dan een leegte die uncanny of unheimlich aan doet, laat het oude klaslokaal ruimte voor een scheppende leegte.

En in deze ruimte, in deze leegte, komt ongetwijfeld opnieuw de danser in Timmermans naar boven. Een klaslokaal zonder stoelen of tafels wordt letterlijk een speelplaats dat lijf en leden appelleert aan bewegingen en dansen.

Kanttekening

Ante Timmermans lijkt met zijn kunstintegratie – die strikt genomen geen kunstintegratie is maar veeleer een kanttekening – onbewust de grondstelling 'wu wei' uit het taoïsme te raken. In deze Chinese levensfilosofie betekent het begrip 'wu wei' weten wanneer wel te handelen (ageren) en vooral wanneer niet te handelen (reageren). Met andere woorden wu wei kan je letterlijk vertalen als 'niet doen'.

Met 'wei wu wei', 'doen niet doen' of 'handelen door niet te handelen' drijven de taoïsten de paradox ten top, maar men kan 'wu wei wu' uiteindelijk interpreteren als het 'niet handelen tegen de aard der dingen in' of 'het handelen zonder gehechtheid aan het resultaat'.² Precies die twee modaliteiten van niet handelen verlenen het oude paviljoen in Erpe-Mere haar pregnante betekenis.

Verwonderlijk of niet, Ante Timmermans mocht afgelopen jaar de 'Belgian Building Award 2018 voor kunstintegratie' in ontvangst

Door één paviljoenklas te redden van de sloop schenkt Ante Timmermans de school een vrijplaats. Want deze klas heeft eigenlijk geen functie meer in het nieuwe organigram van de school. Juist doordat de klas geen functie meer heeft, openen er zich mogelijkheden en perspectieven

Ante Timmermans, kunstintegratie in de basisschool van Erpe-mere, project van architectenbureau Bart Dehaene met Sileghem & Partners © foto Filip Dujardin

nemen. De jury rapporteerde gevat dat bij een kunstintegratie een kunstenaar wordt gevraagd om een kunstwerk toe te voegen aan een gebouw: "Niet zo bij basisschool 'De Brug' in Erpe, waar oude lespaviljoenen plaats maakten voor nieuwe volumes. Na een lang proces besluit kunstenaar Ante Timmermans om een van de oude paviljoenen niet te laten afbreken. Leeg en afgesloten heeft het schijnbaar geen functie. Timmermans maakt een statement door niets te creëren. Hij stelt zo kunstintegratie in vraag en cijfert zichzelf weg. (...)"³

Of Ante Timmermans zichzelf wegcijfert is maar de vraag. Feit is dat hij in Erpe-Mere de kunst haar autonomie terug schonk door de autonomie van de architectuur te expliciteren.

Koen VAN SYNGHEL

¹ hildevanconneyt.blogspot.com/2013/02/interview-met-ante-timmermans.html

² nl.wikipedia.org/wiki/Wu_wei

³ www.theartcouch.be/belgische-kunstenaars/de-statement-van-de-kunstenaar-over-het-nieuw-project-van-ante-timmermans/